

INKLUZÍVNE SUSEDSTVÁ

sumarizačná štúdia

**Projekt
DOM.ov**

Františka Ondrašíková a kol.
apríl 2024

Obsah

Opis projektu	1
1. Plán verzus výsledky projektových aktivít.....	5
2. Lokality s výstavbou- časový prehľad	11
3. Analýza - meranie dopadov programu svojpomocnej výstavby domov na kvalitu života klientov.....	20
4. Akceptácia Rómov väčšinovým obyvateľstvom – prieskum	27
5. Zhrnutie, príklad dobrej praxe, odporúčania.....	29
Príloha č.1 - Dotazník	33

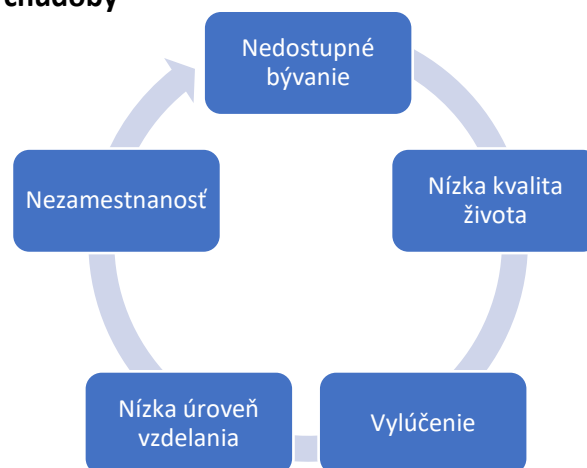
Opis projektu

Širší kontext projektu

Projekt *Inkluzívne susedstvá* je situovaný do lokalít, ktoré sú súčasťou Košického samosprávneho kraja, konkrétne do obcí Kecerovce, Boliarov, Vtáčkovce, Veľká Ida (okres Košice - okolie), Bôrka (okres Rožňava), Bačkov, Nižný Žipov a Trebišov (okres Trebišov). Obce sa nachádzajú v rurálnom prostredí, vzdialené od 5 do 30 km od metropolitných, prípadne okresných miest. Ide o obce situované v pásmach definovaných ako pod rozvinuté regióny. Každá z týchto obcí je typická prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít (MRK), preto môžeme hovoriť o dvojnásobnej marginalizácii. Vo všetkých siedmich obciach žije rómska komunita v koncentrovanom osídlení, a to buď segregovane alebo separovane. K spoločným znakom MRK v daných obciach patrí prítomnosť generačnej chudoby, prejavujúca sa najmä v nezamestnanosti, nízkej vzdelanostnej úrovni obyvateľstva a početnosťou sociálno-patologických javov. Osídlenia sú husto obývané, robustným problémom je absencia primeraného, legálneho bývania a potrebnej technickej infraštruktúry.

Jednotlivé súbory problémov MRK spolu úzko súvisia, ovplyvňujú sa a vytvárajú tzv. kauzálny kruh, napríklad absencia primeraného bývania ovplyvňuje zamestnanosť a opačne nezamestnanosť má dosah na obstaranie primeraného bývania. Preto vnímame, že riešenie hlboknej sociálnej exklúzie potrebuje komplexný a adresný prístup, najmä v oblastiach: **bývanie, zamestnanosť a vzdelanie**. Priame stimulovanie týchto troch základných zložiek má vplyv aj na ďalšie oblasti života, ako je zdravie, spolužitie a celková kvalita života.

Problém generačnej chudoby

Cieľové skupiny projektu a lokality

Primárnou cieľovou skupinou sú Rómovia, obyvatelia marginalizovaných rómskych komunít siedmich obcí košického kraja. Špecificky sa projekt orientuje na mladé rómske rodiny v produktívnom veku (18 - 40 rokov). Zväčša ide o rodiny s maloletými deťmi, počet členov domácnosti sa pohybuje od 3 do 10 osôb. Tieto rodiny bývajú zväčša v neprimeraných podmienkach, v prehustených obydliach, spolu so širšou rodinou. Väčšia časť rodín je postihnutá generačnou chudobou, nemajú žiadne vlastníctvo nehnuteľností, jeden alebo

obaja partneri sú nezamestnaní, alebo nemajú stále zamestnanie, prípadne sú zamestnaní za nízky príjem. Podľa nášho prieskumu realizovaného v roku 2020, obyvatelia týchto komunít majú výrazne nižšie dosiahnuté vzdelanie ako väčšinové obyvateľstvo, zväčša nižšie stredné, prípadne základné vzdelanie. Obrovským problémom týchto rodín je taktiež možnosť vzdelávania detí v ranom veku. V obciach sú nedostatočné kapacity v predškolských zariadeniach. Projekt má pozitívny dopad nie len na jednotlivcov a rodiny zapojené do projektu, ale formuje celé miestne rómske komunity. Prvé pozitívne výsledky a úspešné rodiny prinášajú impulz a vzor správania, ktorý je následne replikovaný ďalšími obyvateľmi MRK.

Sekundárnou cieľovou skupinou je širšia verejnosť, najmä nerómski obyvatelia obcí. Zvyšovanie kvality života Rómov zvyšuje kvalitu života aj nerómov. Zároveň dochádza k zmene postojov vo vzťahu k Rómom. Dôležitými hráčmi pri skultivovaní verejnej mienky sú zástupcovia samospráv, zástupcovia organizácií, vlastníci pozemkov, neformálni lídri a pracovníci v pomáhajúcich profesiách. Ich angažovanie v projekte je pre nás kľúčové.

Projekt Inkluzívne susedstvá je realizovaný v ôsmich vybraných obciach nachádzajúcich sa v troch okresoch košického samosprávneho kraja. Podmienkou výberu lokality bol preukázateľný aktívny záujem obce a jej obyvateľov participovať na programe svojpomocnej výstavby. S predĺžením projektu boli doplnené obce Nižný Žipov a Trebišov.

Obec	Okres	Celkový počet obyvateľov	Počet Rómov	Percentuálny podiel Rómov	Počet koncentrácií
Kecerovce	Košice - okolie	3 580	3 500	98 %	3
Boliarov	Košice - okolie	926	647	70 %	2
Vtáčkovce	Košice - okolie	1 163	1 086	93 %	1
Veľká Ida	Košice - okolie	3 760	2 142	57 %	2
Bôrka	Rožňava	581	448	77 %	3
Bačkov	Trebišov	703	282	40 %	1
Nižný Žipov	Trebišov	1 455	799	55 %	3
Trebišov	Trebišov	23 523	6 685	28 %	1

Zobrazenie lokalít zapojených do projektu Inkluzívne susedstvá na mape

Ciele projektu

Projekt *Inkluzívne susedstvá* je založený na myšlienke, že efektívne a udržateľné riešenia bývania zraniteľných skupín obyvateľstva vyžadujú holistický prístup pôsobiaci na všetky dôležité oblasti života.

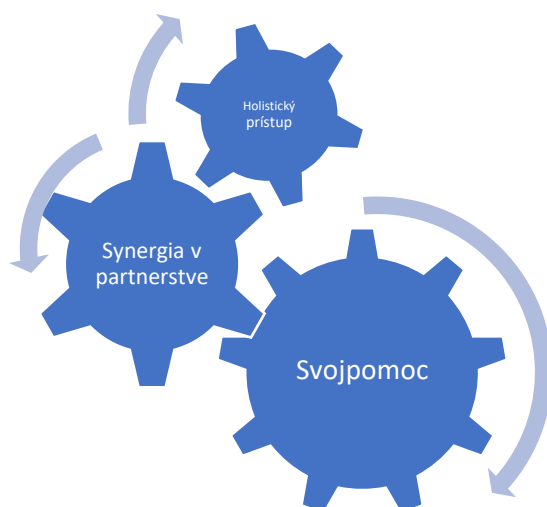
Projekt vychádza z prístupu v sociálnej práci nazývaný ako **housing ready - pripravený na bývanie**. Zabezpečenie fyzického priestoru na bývanie je kombinované s adresnou sociálnou prácou a vzdelávaním.

Hlavným cieľom projektu je zvýšenie kvality života obyvateľov MRK obcí v košickom regióne prostredníctvom súboru inkluzívnych opatrení zameraných na oblasť podpory bývania, zamestnanosti a vzdelávania. Prierezovou témou je oblasť nediskriminácie.

Čiastkové ciele

Oblasť	Cieľ - špecifický
Bývanie	• aktivovanie obyvateľov MRK a ich zmocňovanie k získaniu legálneho bývania, • zlepšenie kvality bývania 60 rodín žijúcich v MRK v 5 obciach košického regiónu a tým pomôcť pri obstaraní legálneho a primeraného bývania pre cca 300 osôb z MRK
Zamestnanosť	• zvýšenie zamestnatelnosti (schopnosti zamestnať sa) u 172 osôb z MRK, • zvýšenie zamestnanosti (zaradenia do pracovného života) 65 osôb z MRK
Vzdelávanie	• zlepšenie finančnej gramotnosti a schopnosti efektívne spravovať rodinné financie u 90 rodín z MRK, • zvýšenie vzdelanostnej úrovne a zlepšenie poskytovania ranej starostlivosti rodinám z MRK, • posilnenie ľudského (vnútorného) kapitálu MRK cez zmocňovanie rómskych lídrov v MRK
Nediskriminácia	• obhajoba práva na bývanie obyvateľov MRK, vyrovnanie výraznej disproporcie medzi majoritou a Rómami v prístupe k osobnému vlastníctvu, zlepšenie spoločenského postavenia Rómov, • skultivovanie spoločnosti vo vnímaní Rómov ako „príčiny problému osád“.

Základné princípy metodiky projektu

Svojpomoc - klienti programu sú zmocňovaní a mobilizovaní k aktivite, ktorá pomáha im samým ale aj celej miestnej komunite. Aktivity majú nepaternalistický charakter, dôležitá je participácia klientov pri všetkých fázach, od plánovania, cez realizáciu až po vyhodnocovanie.

Partnerstvo a synergia - na projekte sa spolupodieľajú viaceré organizácie, ktoré v regióne už operujú a majú know-how a skúsenosti v témach projektu.

Holistický prístup - projekt sa orientuje na prácu s celou rodinou a komunitou a dáva dôraz na komplexné riešenie problematického súboru - bývanie, zamestnanosť, vzdelávanie, práca s celou rodinou.

Partneri projektu

Projekt je realizovaný v širokom partnerstve organizácii neziskového, verejného a súkromného sektora.

Partner	Sektor	Rola
Samosprávy obcí	verejný	• príprava stavebných pozemkov, • zabezpečenie technickej infraštruktúry k stavebným pozemkom
OZ Cesta von	neziskový	• posilňovanie rómskych matiek v oblasti ranej starostlivosti • vzdelávanie miestnych rómskych líderiek - omám v oblasti starostlivosti o deti vo veku 0 - 6 rokov
Odborné učilište	verejný	• výpomoc pri výstavbe rodinných domov prostredníctvom praxe študentov odboru murár
Slovenská sporiteľňa	súkromný	• poskytovanie úveru na bývanie klientom programu svojpomocnej výstavby

1. Plán verzus výsledky projektových aktivít

Príprava klientov na bývanie a vzdelávací tréning a sociálna práca

Špecifickým cieľom aktivity bolo pripraviť 60 rodín na získanie úveru na bývanie a následne výstavbu rodinného domu. Výkon aktivity zabezpečovali sociálni pracovníci v úzkej spolupráci s pracovníkmi obecných centier služieb, najmä s terénnymi sociálnymi pracovníkmi, prípadne aj s komunitnými pracovníkmi. Základnými piliermi aktivity je poskytovanie komplexného sociálneho poradenstva klientom programu a realizácia skupinového vzdelávania. Sociálne poradenstvo metodologicky vychádza z prístupu „na úlohy orientovanej sociálnej práce“. Sociálny pracovník na základe partnerskej zmluvy s klientom vedie krok za krokom klienta k dosahovaniu stanovených cieľov. Každá rodina má vypracovaný tzv. Profi plán (plán rodiny pre financovanie bývania), jeho súčasťou je analýza príjmov, výdavkov, záväzkov a podporných systémov klienta. Príprava na získanie úveru vyžaduje 1-ročnú intenzívnu prácu s klientom a jeho rodinou. V prípade, že klient vykazuje progres, dosahuje čiastkové ciele, je veľký predpoklad, že sa kvalifikuje na získanie úveru na bývanie. Je potrebné dodať, že pomerná časť záujemcov o program svojpomocnej výstavby zlyháva najmä v úvodnom kvartáli, teda nevydržia v aktívnom sporení.

Najčastejšie poskytované intervencie sociálnymi pracovníkmi:

- Vedenie klienta k pravidelnému sporeniu,
- Poradenstvo k efektívnemu zostavovaniu rodinného rozpočtu,
- Oddlžovanie klienta formou dohody o splátkach,
- Asistencia klientovi pri žiadosti o úver na bývanie.

Do projektu sa celkovo zapojilo 561 osôb, ktoré priradzujeme k 124 rodinám. Priemerný počet osôb v domácnosti je 4,5 človeka. Z tohto počtu účastníkov projektu bolo aktívnych v programe viac ako 6 mesiacov 40,35 rodín.

Priemerný počet rodín, ktorým bola poskytnutá pravidelná intervencia 1x/mesiac: Bačkov - 4,88 osôb, Bôrka - 4,42 osôb, Kecerovce - 19,5 osôb, Veľká Ida - 3,5 osôb, Vtáčkovce - 8,05 osôb.

Prehľad osôb zapojených do realizácie aktivít projektu

Osoby zapojené do projektu	Plán	Výsledok
Celkový počet rodín, ktorým bola poskytnutá intervencia	90	124
Celkový počet osôb, ktorým bola poskytnutá intervencia	450	561
<i>ženy</i>	-	283
<i>muži</i>	-	278
<i>detskí klienti</i>	-	96
Počet aktívne sporiacich rodín	-	90
Počet klientov, ktorí sa kvalifikovali na úver	-	36

Vzdelávací tréning bol zameraný na zvýšenie finančnej gramotnosti klientov programu. Prebiehal skupinovú formou, v každej lokalite zvlášť. Tréning bol vedený lektorkou a sociálnymi pracovníkmi.

Témy vzdelávania:

- Efektívne riadenie rodinného rozpočtu,
- Príprava finančného plánu výstavby domu,
- Dlhy a exekúcie,
- Bankové a nebankové produkty, komunikácia s bankou,
- Príprava na svojpomocnú výstavbu, pravidlá stavebníkov.

Vzdelávací tréning	Plán	Výsledok
Počet účastí na školeniach	-	270
Počet školení	-	26

Príprava rodín v oblasti rannej starostlivosti

Aktivitu realizuje partner projektu OZ Cesta von. Cieľom aktivity je aplikovať program Omama, ktorý je zameraný na vzdelávanie matiek v oblasti ranej starostlivosti. Cieľovou skupinou sú rodiny zapojené do svojpomocnej výstavby rodinných domov a ďalších rodín v spoločnej komunite. Omama je vyškolenou rómskou líderkou, ktorá sa venuje mamičkám a ich deťom v oblasti starostlivosti o dieťa od 0 do 5 rokov. Aktivita pozostávala z dvoch častí- terénnej práce Omam a vzdelávacieho tréningu. V rámci projektu sme vytvorili pracovné pozície omamy – 2 v lokalite Kecerovce, 1 v lokalite Bačkov, 1 v lokalite Boliarov.

Klienti programu Omama	Plán	Výsledok
Počet rodín zapojených do programu Omama	80	86
Počet detských klientov	90	96
Počet komunít, v ktorých bol program Omama implementovaný	4	5

Program Omama bol realizovaný v lokalitách Bačkov, Boliarov, Bôrka, Kecerovce. Program sa tiež rozšíril do mesta Trebišov a od júla 2023 vykonávajú Omamy aktivity zamerané na ranú starostlivosť detí aj v tomto meste.

Každá Omama získala podporu prostredníctvom intenzívneho mentoringu, série vzdelávacích aktivít zameraných na ranú starostlivosť, pracovné a líderske zručnosti. Počas realizácie projektu sa uskutočnili 3 intenzívne vzdelávacie tréningy, počas ktorých mali Omamy možnosť diskutovať o svojich skúsenostiach z terénu, získali vedomosti v oblastiach - emocionálne prežívanie dieťaťa, vzťahy medzi dieťaťom a rodičmi, odmeny a tresty, hranice vo výchove, včasná diagnostika autizmu, pediatrické skriningy. Intenzívne vzdelávacie aktivity boli zamerané aj na budovanie vzťahov v tíme, zavádzanie pracovnej aplikácie do praxe. Omamy sa zúčastnili aj na workshopoch zameraných na ovládanie emócií, vplyv chudoby na život jednotlivcov, či celých skupín a ich vplyv na detstvo, mali možnosť dozvedieť sa viac o životospráve a jej vplyve na vývin dieťaťa. Ďalšie témy workshopov boli zamerané na témy, ako bezpečná vzťahová väzba, či problém syndrómu vyhorenia.

Pracovné poradenstvo - vzdelávací tréning a terénna činnosť

Pracovné poradenstvo	Plán	Výsledok
Počet osôb, u ktorých sa zlepšila zamestnateľnosť	172	132
Počet osôb, u ktorých sa zvýšila zamestnanosť	65	69

Aktivita Pracovné poradenstvo mala za cieľ zvýšiť zamestnateľnosť a zamestnanosť klientov programu bývania. Pracovný poradca prepájal regionálnych zamestnávateľov so žiadateľmi o zamestnanie. Najčastejšie komunikoval s firmami, ktoré pôsobia v krajských mestách (Košice, Prešov). Klientom pomáhal vo fáze vyhľadávania zamestnania a následne počas obdobia adaptácie sa na nové pracovné prostredie. Klienti zároveň absolvovali individuálne poradenstvo pracovného poradcu. Spolu sme aktivitou pomohli zlepšiť pracovné návyky a orientáciu v pracovnom prostredí u 132 klientov a 69 sme pomohli získať prípadne si udržať riadne zamestnanie.

Vzdelávací tréning pre profesionálov

Zmyslom aktivity je odovzdávať metodiku projektu pracovníkom servisných centier v lokalitách implementácie projektu, ale aj v potenciálnych, nových obciach. Aktivitu zabezpečovala priebežne počas celej doby realizácie projektu metodička a lektorka. Vzdelávacieho tréningu sa zúčastňovali terénni sociálni pracovníci, komunitní pracovníci, asistenti zdravia, či lokálni stakeholderi. Okrem skupinových vzdelávacích aktivít boli pracovníci servisných centier podporovaní v práci s klientom aj prostredníctvom individuálnych metodických hodín a odborných konzultácií k zložitým kazuistikám priamo v teréne.

Skupinové vzdelávanie prebiehalo kombinovane prezenčnou aj online formou a zahŕňalo témy: A. Analýza finančnej situácie klienta, zostavenie funkčného rodinného finančného plánu, B. Bankové produkty, komunikácia s bankou, C. Prístup orientovaný na úlohy, D. Budovanie svojpomocného susedstva - princíp participácie, E. Nástroje vysporiadania pozemkov v obciach, príprava území na výstavbu, F. Územné plánovanie a proces povoľovania výstavby, G. Sociálna práca s klientom počas výstavby, H. Spôsoby oddĺženia klientov, I. Sociálna práca s klientom v novom bývaní, J. Kreovanie verejného priestoru v nových susedstvách.

Vzdelávanie profesionálov	Plán	Výsledok
Počet pracovníkov v pomáhajúcich profesiách, ktorým bolo poskytnuté vzdelávanie	30	39
Počet hodín vzdelávania	80	109

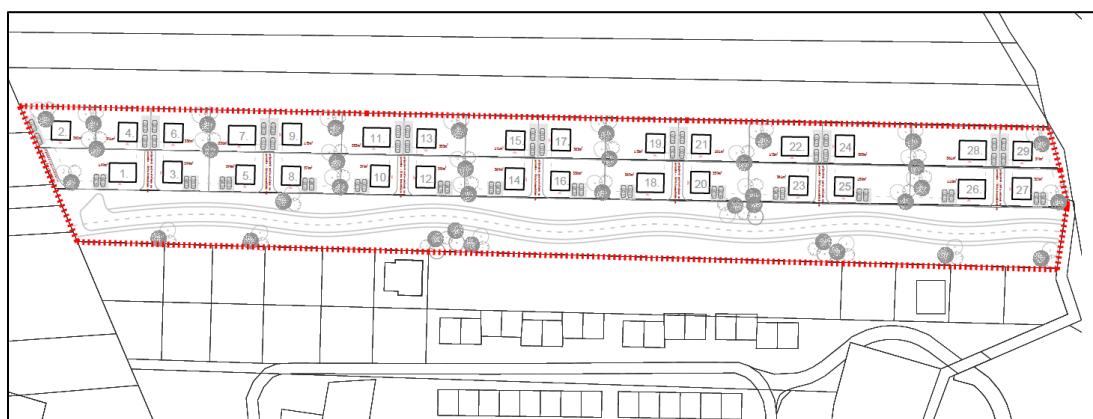
Príprava území susedstiev na výstavbu rodinných domov

Aktivita bola najmä v gescii obcí - samospráv. Projekt DOM.ov zabezpečoval asistenciu pri príprave území cez svojich stavebných koordinátorov. Ide o zložitý a dlhotrvajúci proces, najmä ak nové územia sú plánované na tzv. "zelených lúkach". V prvom kroku bolo potrebné vlastnícky vysporiadať pozemky, ktoré boli určené na výstavbu. Už táto podaktivita zahŕňala mnoho úkonov, ako sú vyjednávania s vlastníkami pozemkov, príprava biznis modelu prípravy územia, realizácia urbanistickej štúdie, následne zosúladenie s územným plánom obce. V ďalšom kroku išlo o prácu geodeta - reparcelácia územia, inžinierske činnosti - príprava

projektovej dokumentácie k inžinierskym sieťam – prístupová cesta, elektrická sieť, vodovod, kanalizačná prípojka, územné a stavebné konanie k sieťam. Projekt DOM.ov bol obciam nápomocný aj pri vyhotovovaní urbanistických štúdií (pro bono pre obce). Cieľom bolo pripraviť 5 nových území. Počas doby realizácie projektu sme pracovali celkovo na príprave 11 území v 7 obciach. K 30.4.2024 je pripravených na výstavbu rodinných domov spolu 6 nových území, ktoré obsahujú 78 stavebných pozemkov s výmerou spolu 36 816 m².

Obec	Počet pripravovaných území	Počet pripravených území k 30.4.2024	Počet pripravených stavebných pozemkov	Pripravené stavebné pozemky v m ²
Kecеровce	3	2	51	16 680 m ²
Vtáčkovce	2	2	33	16 468 m ²
Veľká Ida	1	0	0	0
Bačkov	1	1	7	1 977 m ²
Bôrka	2	1	6	1 691 m ²
Boliarov	1	0	0	0
Nižný Žipov	1	0	0	0
SPOLU	11	6	97	36 816 m²

Príklad urbanistickej štúdie – Kecеровské Pekľany

Obce v týchto lokalitách realizovali prípadne ešte stále realizujú investície do prípojok NN elektrických sietí, vodovodu, a prístupových, v celkovej dĺžke 1 305 m.

Stav k 30.4.2024:

Územie	Dĺžka prípojok	Prístupová cesta	Elektrika	Vodovod	Kanalizácia
Kecеровské Kostoľany	162 m	Kompletne dokončená	Kompletne dokončená	Kompletne dokončený	Kompletne dokončená
Kecеровské Pekľany	472 m	Projekčné práce	Projekčné práce	Projekčné práce	Projekčné práce
Vtáčkovce-Pod lesom	141 m	Spevnená, Stavebné povolenie vydané	Kompletne dokončená, Pred kolaudáciou	Stavebné povolenie vydané	Stavebné povolenie vydané

Vtáčkovce-nové	270 m	Projekčné práce	Projekčné práce	Projekčné práce	Projekčné práce
Bačkov	115 m	Stavebné povolenie vydané	Kompletne dokončená, pred kolaudáciou	Stavebné povolenie vydané	Plánované individuálne žumpy
Bôrka	145 m	Spevnená, Stavebné povolenie vydané	Kompletne dokončená, skolaudovaná	Kompletne dokončený, pred kolaudáciou	Realizované individuálne žumpy

Svojpomocná výstavba rodinných domov

Výstavba rodinných domov stavebníkmi je možná po úspešnom absolvovaní sporenia, získania úveru na bývanie, zakúpení stavebného pozemku. Klient si v súlade so svojim rodinným plánom pre financovanie bývania vyberie jeden z modelov rodinných domov¹. Toho času máme v našom katalógu 9 rôznych typov rodinných domov. Typ domu má odrážať finančnú kondíciu a možnosti rodiny, ale taktiež aj veľkosť rodiny, pre ktorú bude určený. Aktivita pozostáva z týchto fáz: A. zhotovenie projektovej dokumentácie, B. vybavovanie stavebného povolenia na stavbu, C. samotná výstavba domu, D. kolaudácia stavby. Pri svojpomocnej výstavbe klientom programu pomáha stavebný koordinátor a stavebný učiteľ. Stavebníci majú k dispozícii aj požičovňu náradia, pri samotnej výstavbe rodinám pomáhali študenti Spojenej školy, odboru murár.

Jedným z projektových cieľov bola výstavba **50 rodinných domov**, uvádzame výsledok a stav výstavby k 30.4.2024:

Výstavba RD	Počet odkúpených stavených pozemkov	Počet vydaných stavebných povolení	Počet domov vo výstavbe	Z toho počet skolaudovaných domov
Kecerovské Kostoľany	21	19	19	11
Kecerovské Pekľany	12	0	0	0
Vtáčkovce	13	9	9	0
Bačkov	5	5	4	0
Bôrka	5	5	3	0
Nižný Žipov	1	0	0	0
Veľká Ida	0	0	0	0
Boliarov	0	0	0	0
SPOLU	57	38	35	11

Tvorba verejného priestoru

Nové susedstvá potrebujú okrem legálnych domov aj verejný priestor a prvky občianskej vybavenosti. V rámci projektu sme posilňovali miestnych občanov a stakeholderov k myšlienke tvorby nových spoločných priestorov. Viacero našich myšlienok však jednak lokálnymi politikmi ale aj občanmi zo susedstva neboli akceptované. Napríklad v susedstve

¹ Katalóg rodinných domov: <https://projektdomov.sk/katalog-domov/>

v Kecerovských Kostofanoch sme chceli vytvoriť komunitnú záhradu. Ľudia sa však báli, že v komunitnej záhrade sa budú schádzať vandali a v nočných hodinách budú znepríjemňovať život na novej ulici. V závere projektu sa ujala myšlienka výsadby ovocných stromov a osadenia lavičiek na ulici v novovybudovanom susedstve.

Doplňkové aktivity

V priebehu realizácie projektu vznikla potreba zastupovať klientov a obec pri vyjednávaní s vlastníkmi pozemkov. Zúčastňovali sme sa individuálnych negociačných stretnutí, organizovali sme hromadné prezentačné a advokačné akcie pre zástupcov pozemkových spoločností. Snažili sme sa skultivovať verejnú mienku v regiónoch kde pôsobíme vo vzťahu k Rómom. Prizývali sme do obcí verejne známe osobnosti, politikov, ktorých prítomnosť nepriamo „presviedča“ obyvateľov obcí o potrebnosti programu svojpomocnej výstavby. Susedstvá navštívila napr. eurokomisárka H. Dillí, prezidentka Z. Čaputová, guvernér Národnej banky Slovenska P. Kažimír, splnomocnenej vlády SR pre rómske komunity J. Hero, veľvyslanci, eurokomisári, a pod.

K doplnkovým aktivitám radíme aj akcie, ktorých zmyslom bolo prepájať komunitu Rómov a Nerómov. Spolu s ďalšími partnerskými neziskovými organizáciami sme zorganizovali napr. celodennú akciu k dňu Zeme v Kecerovciach. Zástupcovia rôznych skupín obyvateľstva spolu odstraňovali čierne skládky odpadu, čistili obec Kecerovce. V obci Bačkov sme uskutočnili podobnú brigádu, ktorej cieľom bolo vyčistiť skládku odpadu na mieste, kde je plánovaná výstavba rodinných domov.

2. Lokality s výstavbou- časový prehľad

Z ôsmich obcí zapojených do projektu Inkluzívne susedstvá sa v projektovom období podarilo naštartovať výstavbu a vznik nových susedstiev v štyroch obciach - Kecerovce, Vtáčkovce, Bôrka a Bačkov. V obci Boliarov napriek záujmu klientov, obec nedokázala pripraviť pozemky na výstavbu. Obec Veľká Ida síce na príprave pozemkov systematicky pracovala, avšak nakoniec klienti odmietli ponuku obecných pozemkov pre ich nevhodnú lokalizáciu (v blízkosti getoidnej koncentrácie). Obec Nižný Žipov vstúpila do spolupráce len v roku 2023, čo je krátky čas na prípravu vhodných pozemkov. V každej z lokalít, ktorá sa prepracovala až k výstavbe, začala práca s klientmi aj samosprávou pár rokov pred spustením projektu Inkluzívne susedstvá. Nižšie uvádzame základné míľniky a ich časovanie v jednotlivých lokalitách s výstavbou.

Vtáčkovce

Počet aktívnych sporiteľov: 17

Počet rodín vo výstavbe: 9

Počet pripravených stavebných pozemkov: 14

Časová os míľnikov:

Územie 1

02/2020 - prezentácia programu svojpomocnej výstavby obecnému zastupiteľstvu, schválenie spolupráce, zmluva s obcou,

07/2020 - nábor klientov, začiatok sporenia,

09/2020 - kúpa pozemku obcou od súkromného vlastníka na účely prípravy stavebných pozemkov,

03/2021 - reparcelácia pozemku na 14 parciel vrátane prístupovej cesty,

08/2021 - kúpa pozemkov obcou,

12/2021 - výber domov klientmi,

01/2022 - 12/2022 - príprava stavebných povolení k infraštruktúre a rodinným domom,

07/2022 - úverovanie klientov,

05/2023 - vydanie stavebných povolení na rodinné domy,

06/2023 - zhotovenie prístupovej cesty,

07/2023 - začiatok výstavby 7 domov,

02/2024 - zhotovenie NN elektrickej siete,

04/2024 - zhotovené hrubé stavby.

Územie 2

10/2022 - nábor klientov, začiatok sporenia,

10/2023 - zhotovenie urbanistickej štúdie k novému územiu,

01/2024 - kúpa pozemku obcou od súkromného vlastníka na účely prípravy stavebných pozemkov.

Fotodokumentácia:

Školenie klientov

Plánovanie výstavby

Kúpa pozemkov

Začiatok výstavby

Zhotovenie nosných priečok

Výstavba elektrickej siete

Kecеровce

Počet aktívnych sporiteľov: 57

Počet rodín vo výstavbe: 19

Počet pripravených stavebných pozemkov: 51

Časová os míľnikov:

Územie Kecеровské Kostoľany

02/2020 - dohoda na spolupráci s obcou, začiatok sporenia klientov,

11/2020 - reparcelácia obecného pozemku - príprava stavebných pozemkov,

12/2020 - podpis zmluvy o spolupráci s obcou,

01/2021 - 07/2021 - príprava územia obcou,

07/2021 - kúpa stavebných pozemkov 9 klientmi,

08/2021 - 11/2021 - úverovanie klientov,

09/2021 - vydanie stavebných povolení,

11/2021 - začiatok výstavby,

10/2022 - začiatok výstavby ďalších 4 klientov,

08/2023 - kolaudácia prvej fázy výstavby,

11/2023 - zhotovenie prístupovej cesty a chodníka,

02/2024 - kolaudácia 2. fázy výstavby,

03/2024 - vydanie stavebných povolení pre ďalších 6 domov,

04/2024 - osadenie lavičiek, výsadba stromov.

Územie Kecеровské Pekľany

06/2022 - začiatok sporenia rodín,

07/2022 -05/2023 - vyjednávanie s vlastníkami pozemkov a zástupcami obce k zámeru prípravy nového územia,

05/2023 - príprava urbanistickej štúdie,

06/2023 - schválenie zámeru kúpy pozemku a prípravy územia obecným zastupiteľstvom,

07/2023 - predkupné zmluvy medzi 11 klientmi a obcou,

12/2023 - odkúpenie pozemkov obcou od súkromných vlastníkov,

03/2024 - reparcelácia územia,

04/2024 - inžiniering k územiu.

Fotodokumentácia:

Pôvodné obydlia

Obecný pozemok pred prípravou územia

Začiatok výstavby

Školenia klientov

Domy po kolaudácií

Sadenie stromčekov

Bôrka

Počet aktívnych sporiteľov: 7

Počet rodín vo výstavbe: 3

Počet pripravených stavebných pozemkov: 6

Časová os míľnikov:

06/2019 - začiatok sporenia klientov,

06/2020 - reparcelácia obecného pozemku - vznik 6 stavebných pozemkov,

09/2020 - Zmluva o spolupráci s obcou,

12/2020 - predaj pozemkov 3 klientom,

01/2021 - 06/2021 - inžiniering k sieťam,

04/2021 - 05/2021 - úverovanie klientov,

09/2021 - vydanie stavebných povolení,

10/2021 - začiatok výstavby 3 domov - 1. fáza,

07/2022 - dokončenie stavieb 1. fázy,

10/2023 - odpredaj stavebných pozemkov 2 klientom 2. fázy,

11/2023 - schválenie úverov 2. fázy,

03/2024 - vybavovanie stavebných povolení k 2. fáze,

04/2024 - zámer prípravy nového územia, urbanistická štúdia.

Fotodokumentácia:

Obecné pozemky pred výstavbou

Začiatok výstavby

Finalizovanie stavieb

Stavebný dozor

Vzdelávanie klientov

Návšteva v novom dome klientky

Bačkov

Počet aktívnych sporiteľov: 7

Počet rodín vo výstavbe: 4

Počet pripravených stavebných pozemkov: 6

Časová os míľnikov:

09/2020 - uzatvorenie zmluvy o spolupráci s obcou,

01/2021 - začiatok sporenia klientov,

01/2021 - 04/2022 - príprava stavebných pozemkov obcou, reparcelácia,

04/2022 - urbanistická štúdia,

06/2022 - odstraňovanie čiernej skládky na pripravovanom území,

08/2022 - predaj stavebných parciel 4 klientom,

08/2022 - 11/2022 - úverovanie klientov,

09/2022 - inžiniering k sieťam,

04/2023 - vydanie stavebných povolení pre 4 domy,

06/2023 - začiatok výstavby 3 domov,

03/2024 - zhotovenie elektrickej siete,

04/2024 - začiatok výstavby 1 domu.

Fotodokumentácia:

Územie pred výstavbou

Plánovanie výstavby

Zhotovenie základov

Komunitná akcia

Hrubé stavby a elektrifikácia

3. Analýza- meranie dopadov programu svojpomocnej výstavby domov na kvalitu života klientov

Cieľ merania: Zistiť dopad intervencií v rámci projektu Inkluzívne susedstvá na finančné správanie a kvalitu života klientov v štyroch základných oblastiach.

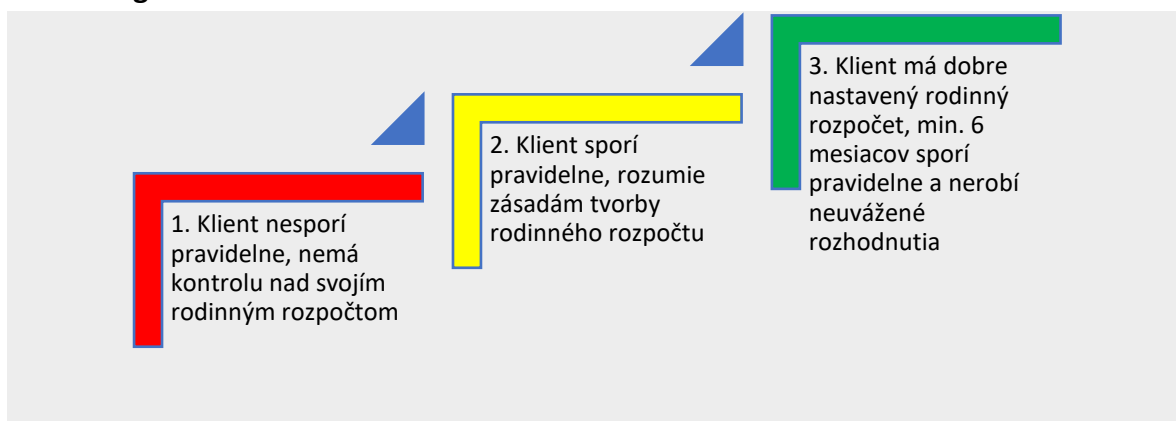
Oblasti merania:

- **Finančná gramotnosť** - mapovanie oblasti spravovania rodinných financií (schopnosť sporiť a vytvárať finančnú rezervu, vyrovnaný/nevrovnaný rodinný rozpočet, finančná disponibilita),
- **Zadlženosť** - mapovanie postojov a správania klientov voči dlhom, mapovanie zadlženosti a exekúcií, riešenia, prípadne neriešenia dlhov (dohoda o splátkach a pod.),
- **Zamestnanosť** - mapovanie aktivity klientov na trhu práce, prechodné stupne zamestnávania sa (neoficiálna práca, brigáda, trvalý pracovný pomer),
- **Bývanie** - mapovanie statusu bývania, prechodných stupňov, procesu získania stabilného legálneho rodinného domu.

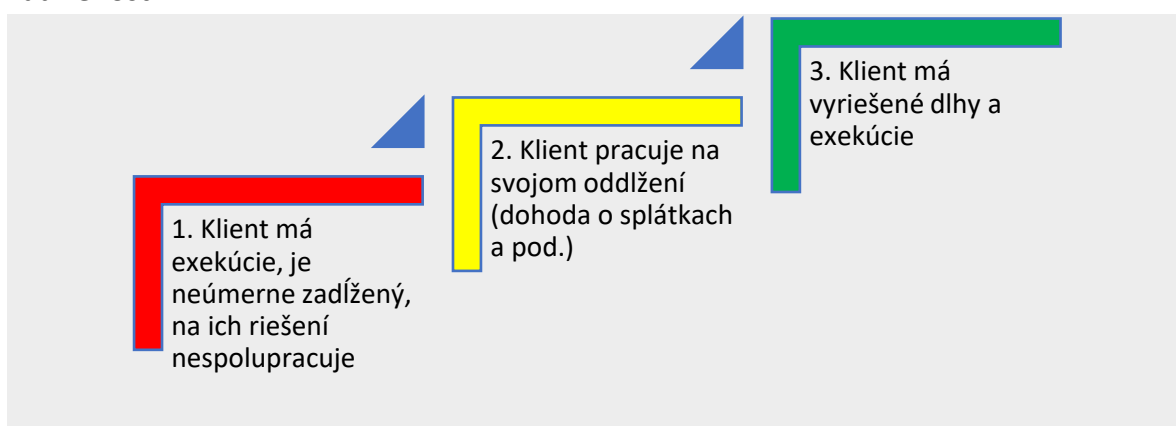
Spôsob merania: Zber dát o klientovi vykonávajú sociálni pracovníci Projektu DOM.ov, zaznamenávajú ich pravidelne do karty klienta. Sociálny pracovník vyhodnocuje objektívny stav a progres klienta v štyroch oblastiach pri vstupe klienta do programu, následne na konci projektu a po 3 rokoch od ukončenia projektu. Pojem klient predstavuje domácnosť, rodinu. To znamená, že SP hodnotí rodinu komplexne ako celok, nehodnotí jednotlivých členov domácnosti. Každá oblasť má zadefinované 3 základné stupne progresu. Ich nevýhodou je, že nezohľadňujú rôzne špecifické statusy klientov. Výhodou je jednoduché zhodnotenie veľkej skupiny klientov v dlhšom meranom období.

Dáta použité pri hodnotení dopadu programu svojpomocnej výstavby domov na kvalitu života klientov vychádzajú z obdobia rokov 2020 až 2023. Vychádzali sme z údajov zbieraných v tzv. kartách klienta, jedná sa o zložku klienta, v ktorej sú zaznamenávané údaje o celom procese jeho pôsobenia v programe svojpomocnej výstavby domov. Reprezentatívnu vzorku 90 klientov, s ktorými sme pri meraní dopadu pracovali, sú klienti zo všetkých lokalít projektu Inkluzívne susedstvá, ktorí boli k 31.12.2023 aktívnymi klientmi programu svojpomocnej výstavby. Za aktívneho klienta je považovaný klient, ktorý pravidelne sporí minimálne 3 mesiace, pripravuje sa na výstavbu, prípadne je stavajúci svoj dom alebo je už po kolaudácii, býva v dome a spláca úver na bývanie.

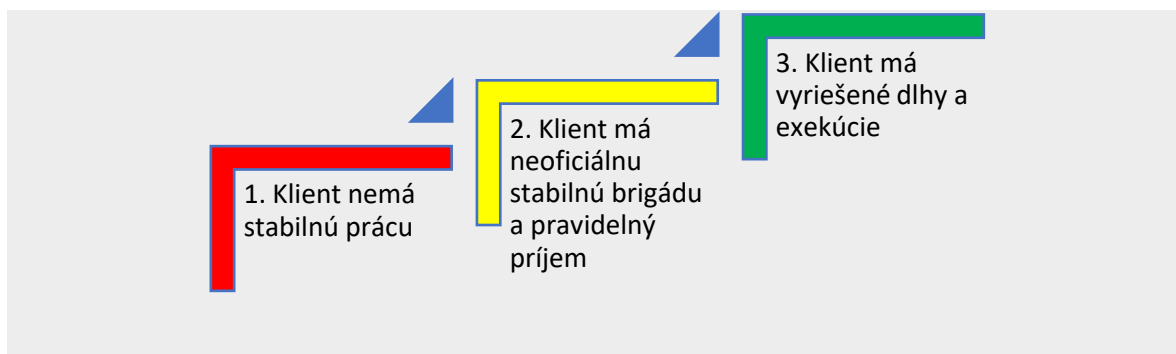
Finančná gramotnosť

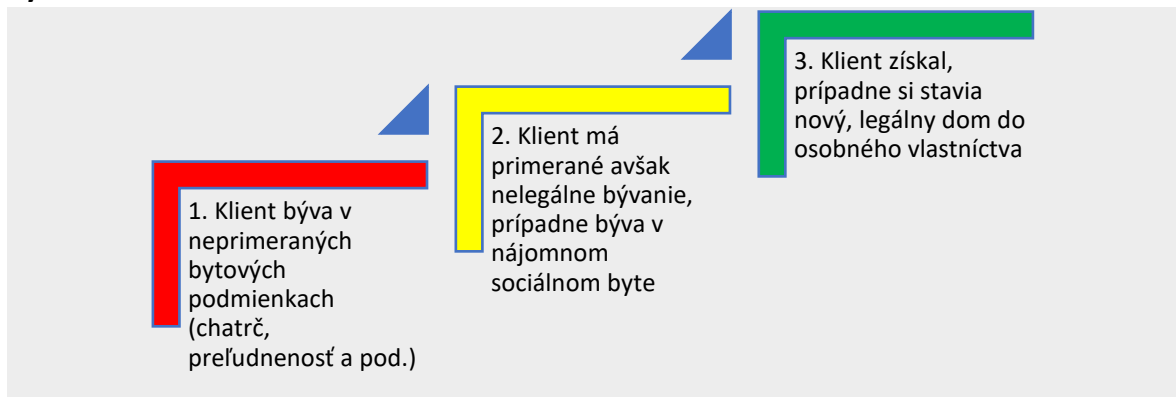
Zadlženosť

Zamestnanosť

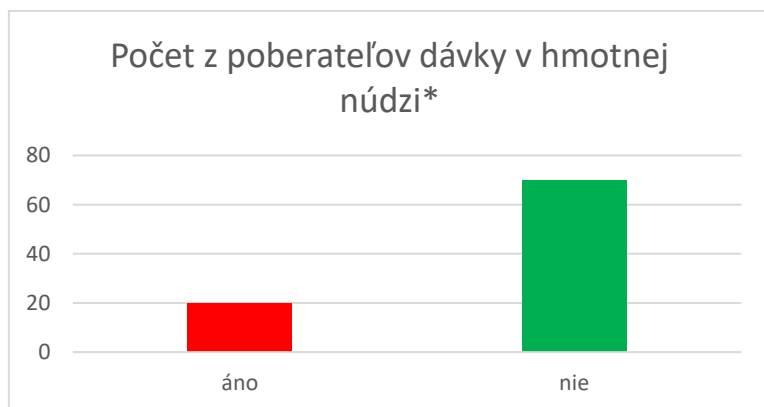
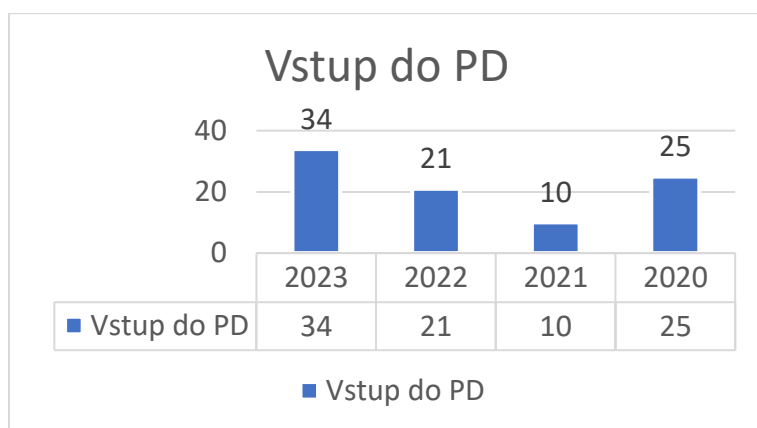

Bývanie

Výsledky merania dopadu programu svojpomocnej výstavby na kvalitu života klientov

Meranie progresu prípadne regresu klientov v programe Projektu DOM.ov bolo uskutočnené v dvoch fázach, prvé merania sme uskutočnili pri vstupe klienta do programu, druhé meranie sme realizovali v mesiaci december až január 2024. Zber dát bol uskutočnený zo všetkých obcí zapojených do programu bývania Projektu DOM.ov, pre účely projektu Inkluzívne susedstvá selektujeme a zvlášť vyhodnocujeme dáta z lokalít, ktoré sú priradené k projektu Inkluzívne susedstvá. Zároveň porovnávame výsledky merania z lokalít Inkluzívnych susedstiev v korelácii k celkovým výsledkom za všetky lokality, tzv. sumárne meranie PD (212 klientov z 3 samosprávnych krajov). Klienti, ktorí vstúpili do programu pred rokom 2022 boli skórovaný spätne, na základe údajov z karty klienta. Najviac klientov vstúpilo do programu v roku 2023, nízky počet vstupujúcich klientov do programu v roku 2021 ovplyvnili pandemické opatrenia (obmedzenie stretnutí). Okrem štyroch hlavných oblastí sme sledovali aj podiel klientov nachádzajúcich sa v hmotnej núdzi.

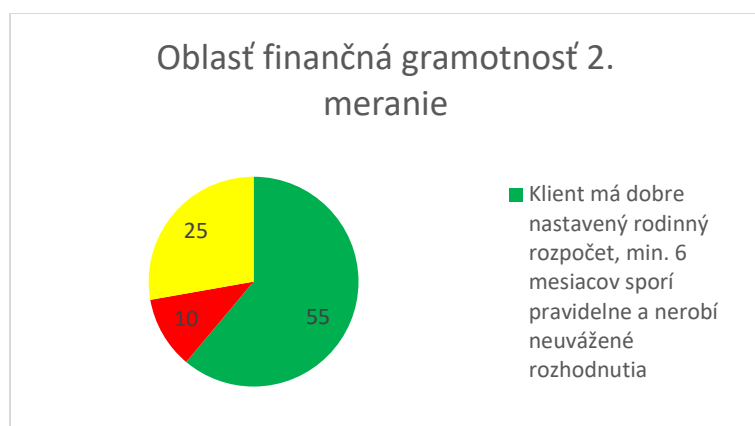
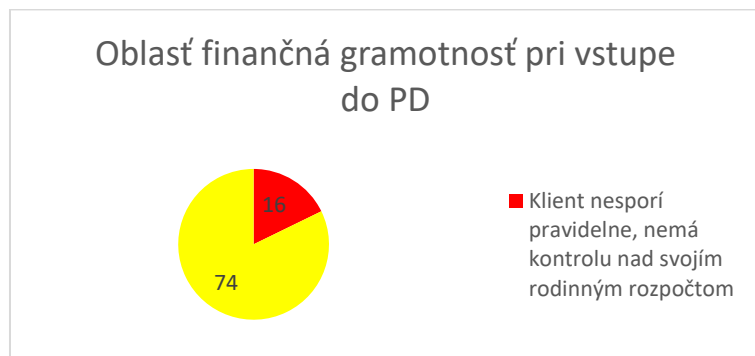

Hmotná núdza je stav, keď príjem členov domácnosti nedosahuje sumy životného minima a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu zabezpečiť, alebo zvýšiť príjem vlastnou prácou. V stave hmotnej núdze domácnosti poberajú len dávku v hmotnej núdzi s oprávnenými príspevkami k hmotnej núdzi (napr. príspevok na bývanie, aktivačný príspevok, ochranný príspevok a pod.)

Analýzou zisťujeme, že z celkového počtu 90 rodín aktívne zapojených do programu bývania sa v stave hmotnej núdze nachádza 20 % domácností. Po dvojročnom období poskytovania poradenského servisu sa znížil počet poberateľov dávky v hmotnej núdzi o polovicu (10 %).

Porovnateľné výsledky sme zaznamenali v sumárnom meraní zo všetkých samosprávnych krajov.

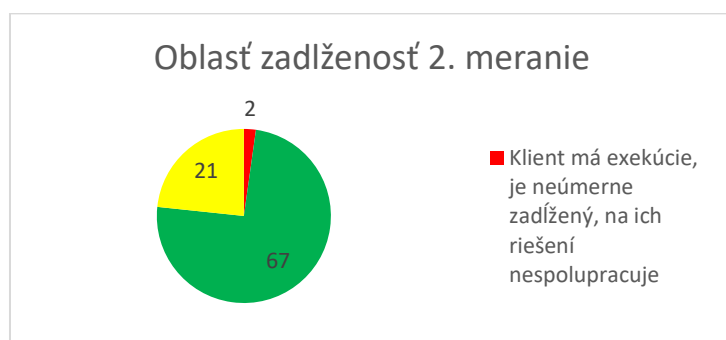
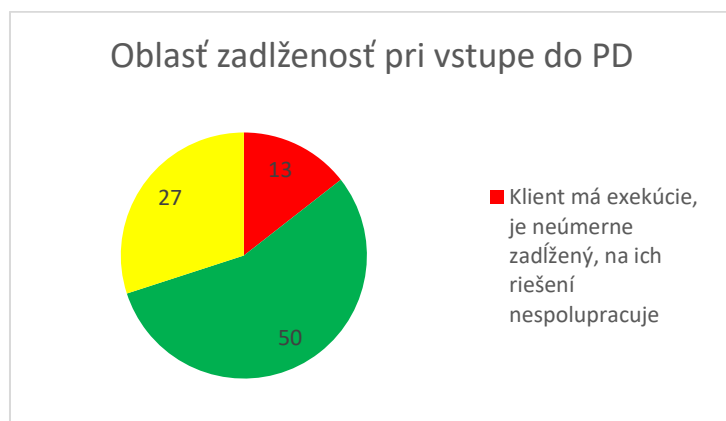
Oblasť finančná gramotnosť

Analýza oblasti - finančná gramotnosť, nám vytvára obraz o základnom finančnom správaní rodín zapojených do programu Projektu DOM.ov, najmä schopnosť sporiť a vytvárať finančnú rezervu, efektívne si nastaviť rodinný rozpočet a nerobiť neuvážené rozhodnutia typu vziať si nevýhodnú rýchlo pôžičku, použiť nasparenú čiastku peňazí na iný, ako klientom vytýčený cieľ, využívať služby záložne, lotériu a pod.

Analýzou zisťujeme, že až 82 % rodín (v počte 74) preukázalo pri vstupe do programu, že dokážu odkladať mesačne na sporenie minimálne 100,- Eur, s určeným cieľom kúpy pozemku, prípadne financovania výstavby svojho domu. Pri vstupe do programu malo 18% rodín problémy so sporením, prípadne nemalo kontrolu nad svojim rodinným rozpočtom. Z merania nevieme vyčísliť podiel rodín v procese náboru, ktoré sa nezaktivizovali a už v úvodnej fáze programu sa vzdali. Druhým meraním zisťujeme výrazný posun v skupine klientov s dobre nastaveným rodinným rozpočtom a pravidelným sporením viac ako 6 mesiacov. **Zo všetkých aktívnych klientov až 61 % sporí pravidelne dlhšie ako 6 mesiacov a vykazuje známky dobre nastaveného rodinného rozpočtu.** Naďalej **11 % rodín** má problém s pravidelným sporením a rizikovým finančným správaním. Výsledky merania sú mierne pozitívnejšie v Košickom kraji v korelácii so sumárnym meraním za všetky kraje.

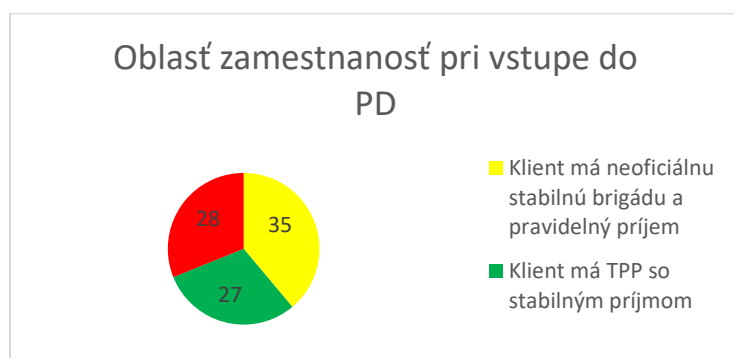
Oblasť zadlženosť

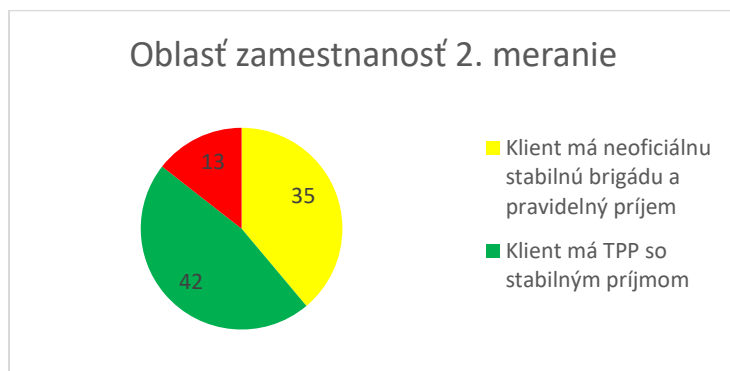

Meraním oblasti zadlženosti zisťujeme správanie rodín vo vzťahu k existujúcim dlhom, ktoré často končia s exekučným príkazom a následne spôsobujú rozvrat finančného a sociálneho zázemia rodín.

Analýza poukazuje na skutočnosť, že **až 44 % rodín, ktoré sa zapoja do programu Projektu DOM.ov má neúmerne dlh voči veriteľovi, prípadne exekúciu**. Z toho pri prvom meraní bolo 13 rodín (14 %) v stave neriešenia svojich pohľadávok a až 27 rodín (30 %) sa snažilo nejakým spôsobom dlhy riešiť. Až 50 rodín, ktoré vstúpili do programu Projektu DOM.ov nemali dlhy, prípadne už svoje dlhy v minulosti vyriešili. Analýzou nevieme zistiť podiel rodín, ktoré dlhy nikdy nemali, rodín ktoré úspešne riešili dlhy dohodou o splátkach a rodiny, ktoré prešli osobným bankrotom. Druhé meranie nám ukazuje, že **k skupine úplne oddlžených sa pridalo ďalších 17 rodín (o 18 % viac)**. Len 2 rodiny (2 %) v oblasti svojej oddlženosti sú nekooperatívne. Výsledky v Košickom kraji sú podobné so sumárnymi výsledkami za všetky lokality.

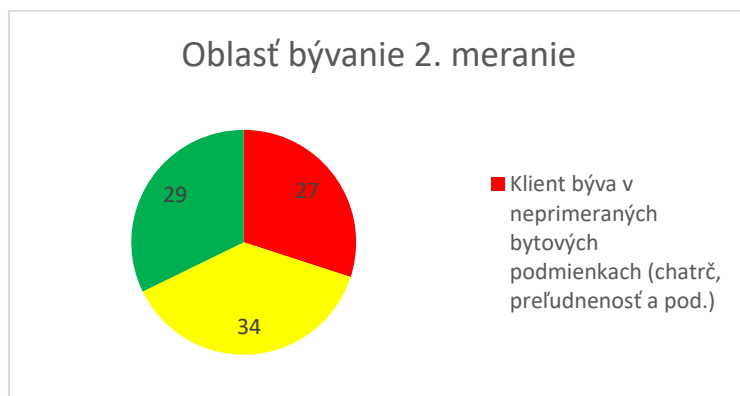
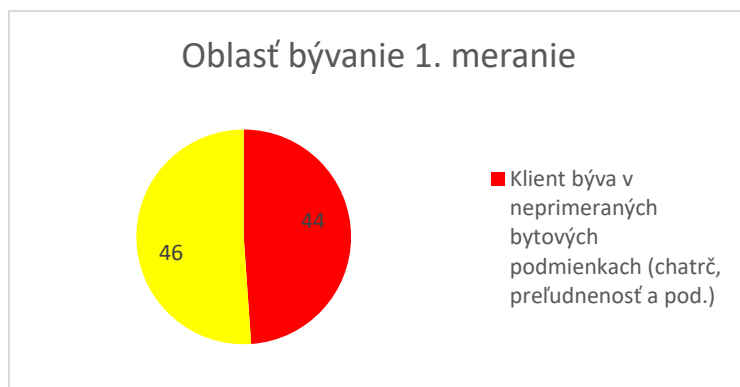
Oblasť Zamestnanosť

Meranie oblasti zamestnanosti mapuje pohyb klientov v rámci troch základných kategórií - zamestnaný, neoficiálne zamestnaný a nezamestnaný, alebo neaktívny na trhu práce. Kategória klient má trvalý pracovný pomer so stabilným príjmom je status, kedy minimálne 1 člen domácnosti získal oficiálne pracovné miesto. Výsledok merania pri vstupe do programu Projektu DOM.ov poukazuje na vcelku pozitívnu skutočnosť, že **až 70 % rodín je aktívnych na trhu práce**, z ktorých riadny pracovný pomer malo 30 % (27) rodín. V stave bez práce bolo 28 rodín (31 %). Následne po intervenciách, pri druhom meraní sme zistili, že nastal pozitívny vývoj v kategórii nezamestnaní, 20 domácností sa zaktivizovalo na trhu práce a **celková nezamestnanosť klientov sa znížila z 31 % na 14 % (o 17 %)**. **Riadnu zamestnanosť klientov (TPP) sme zvýšili na 47 %**. V korelácii so sumárnym meraním boli prvé merania mierne negatívnejšie, ale meranie po intervenciách vykazuje väčší progres.

Oblasť Bývanie

Oblasť bývania má pre organizáciu Projekt DOM.ov najvyššiu prioritu. Intervencie vo všetkých ostatných oblastiach vedú k hlavnému cieľu klienta a tým je získanie adekvátneho a legálneho bývania.

Analýza vstupných údajov nás informuje, že **zhruba polovica klientov uchádzajúcich sa o svojpomocnú výstavbu rodinného domu žije v neprimeraných životných podmienkach**, v chatrčiach, prípadne v prehustených príbytkoch. Druhú polovicu záujemcov tvoria rodiny žijúce síce v primeraných životných podmienkach, avšak ich problémom je nelegálnosť obydli, prípadne sa chcú posunúť z nájomného bývania do vlastného domu. Podľa Atlasu rómskych komunít z roku 2019 v chatrčiach a nevyhovujúcich obydliach žije približne 15 % obyvateľov MRK², v nelegálnych ale skolaudovateľných domoch býva tiež zhruba 15 % obyvateľov, ďalšiu 1/3 tvoria nájomné sociálne byty a zvyšnú 1/3 tvoria legálne rodinné domy v osobnom vlastníctve.

Pri druhom meraní zisťujeme, že **z celej skupiny sa k bývaniu v legálnom rodinnom dome dostalo 29 rodín, čo predstavuje zhruba tretinu zo všetkých aktívnych sporiteľov (32 %)**. Ak sa pozrieme na úspešnosť rodín z chatrčí verzus rodín z lepších podmienok, zisťujeme, že zo vzorky 29 rodín, ktoré boli v programe úspešné, **až 16 rodín (55%) pochádzali z biednych podmienok**. Zistenie tvorí hypotézu, že rodiny žijúce v horších, prípadne až katastrofálnych životných podmienkach nezaostávajú za rodinami s vyšším sociálno - bytovým statusom v procese kvalifikácie sa na úver na bývanie a následne získanie rodinného domu do osobného vlastníctva. Predpoklad je, že ich nevyhovujúce životné podmienky sú hnacou silou, ktorá im pomáha s väčším úsilím si rýchlejšie obstarat' nové bývanie.

² <https://www.romovia.vlada.gov.sk/atlas-romskych-komunit/atlas-romskych-komunit-2019/?csrt=11389008044176897854>

4. Akceptácia Rómov väčšinovým obyvateľstvom – prieskum

Cieľ výskumu: Zistiť podiel väčšinového obyvateľstva akceptujúci Rómov v lokalitách s implementáciou projekt Inkluzívne susedstvá.

Prieskum úrovne akceptácie Rómov je realizovaný v 7 obciach nachádzajúcich sa na území KSK, konkrétne v obciach Kecerovce, Vtáčkovce, Bačkov, Bôrka, Veľká Ida, Boliarov a Nižný Žipov. Prieskumom zisťujeme odozvu väčšinového obyvateľstva na realizáciu projektu, špecificky zisťujeme úroveň akceptácie Rómov a podiel väčšinového obyvateľstva – nerómov, akceptujúci Rómov vo svojich obciach, prípadne mikroregióny. Prieskum uskutočníme v úvode realizácie projektu a následne v závere realizácie projektu a výsledky porovnáme.

Cieľová skupina:

- nerómske obyvateľstvo obcí Kecerovce, Vtáčkovce, Boliarov, Bačkov, Bôrka, Veľká Ida,
- nerómske obyvateľstvo mikroregiónov týchto obcí

Forma: Výber respondentov bude náhodný. Anketár priamo osloví určený počet obyvateľov a zrealizuje krátky rozhovor. Inou možnosťou je distribuovať dotazníky do domácností a následne ich vyzbierať. Časť dotazníkov (35 ks) bude distribuovaná e-mailom.

Východisková hodnota: stanoví sa na základe výsledkov úvodného prieskumu. Zrealizuje sa v termíne 20.1.2022 - 10.2.2022 .

Dosiahnutá hodnota: stanoví sa na základe výsledkov druhého prieskumu. Zrealizuje sa v termíne 1.9.2023 -30.9.2023.

Vyhodnotenie dát: podľa metodiky MIRRI³

Počet respondentov k prieskumu - výpočet:

Veľkosť cieľovej skupiny - nerómovia v 6 obciach KSK, v oblastiach intervencie: 2 608,

Výskumná vzorka 10 % z celkového počtu nerómov v obciach: 260,

Potrebná veľkosť vzorky pre potreby ankety: 209,

Úroveň spoľahlivosti: 95 %,

Tolerancia chybovosti: 3 %.

Vyhodnotenie 1. prieskumu - na začiatku projektu:

Anketári oslovili spolu 230 osôb v obciach Kecerovce, Boliarov, Bôrka, Veľká Ida, Vtáčkovce a Bačkov. Ochotu vyplniť dotazník malo 209 osôb. Dotazníky boli distribuované na verejných

³ Vid' príloha č.1

miestach, v komunitných centrách, školách, pred obchodmi. Následne boli triedené a spočítavané dotazníky vyhodnocované podľa metodiky MIRRI.

Vyzbieraných dotazníkov spolu: 209 v 6 obciach KSK.

Počet respondentov akceptujúcich Rómov: 108 = 52 %,

Počet respondentov neakceptujúcich Rómov: 101 = 48 %.

Výsledok: Podiel nerómov akceptujúcich Rómov v obciach zapojených do projektu Inkluzívne susedstvá na začiatku projektu je 52%.

Vyhodnotenie 2. prieskumu - na konci projektu:

Anketári oslovili spolu 221 osôb v obciach Kecerovce, Boliarov, Bôrka, Vtáčkovce a Bačkov, Nižný Žipov. Dotazník vyplnilo 209 osôb. Dotazníky boli distribuované na verejných miestach, v komunitných centrách, školách, pred obchodmi. Následne boli triedené a spočítavané dotazníky vyhodnocované podľa metodiky MIRRI.

Vyzbieraných dotazníkov spolu: 205 v 6 obciach KSK,

Počet respondentov akceptujúcich Rómov: 145 = 70,7 %,

Počet respondentov neakceptujúcich Rómov: 60 = 29,3 %.

Výsledok: Podiel nerómov akceptujúcich Rómov v obciach zapojených do projektu Inkluzívne susedstvá v závere projektu je 70,7 %.

5. Zhrnutie, príklad dobrej praxe, odporúčania

Projekt Inkluzívne susedstvá bol realizovaný v obciach Košického kraja s prítomnosťou MRK od novembra 2020 do apríla 2024, spolu 30 mesiacov. Svoj hlavný cieľ, ktorým je vybudovanie nových funkčných susedstiev pre zraniteľné skupiny obyvateľstva z veľkej miery naplnil. V projektovom období sa poradilo začať s výstavbou 35 rodinných domov v štyroch zo siedmich obcí. V súčinnosti so samosprávami sme pripravili nové územia na výstavbu tzv. „zo zelenej lúky“, na ktorých je k dispozícii pre obyvateľ MRK až 97 pozemkov. Z nich už 57 je vo vlastníctve rodín zapojených do projektu.

Projekt však mal dopady nie len na zabezpečenie primeraného bývania v materii, ale riešil celý komplex problémov rodín z chudoby, od vzdelávania v oblasti rodinných financií a starostlivosti o deti a domácnosť, cez pomoc začleniť sa na trh práce a byť schopný financovať svoje bývanie až po občiansky aktivizmus a zmocnenie k participácii na formovaní celých komunít. Do takéhoto hnutia a aktivizmu sme zapojili spolu 561 osôb zo 124 rodín.

Projekt mal významný dopad na vnímanie Rómov u majoritného obyvateľstva. Pracovali sme na odbúravaní predsudkov, stereotypov a rasizmu voči Rómom tak v lokalitách, kde pôsobíme, ako aj celoplošne cez mediálne výstupy a účasť na odborných fórach, prezentáciách. Významnou súčasťou projektu bol aj jeho prenos do nových lokalít a regiónov v Košickom, Prešovskom a Banskobystrickom kraji. V rokoch 2023 - 2024 sme začali pôsobiť v ďalších 12 obciach.

Napriek tomu, že úvodnú fázu projektu negatívne ovplyvnila pandémia a následne inflačná vlna, dokázali sme včasne zareagovať a transformovať niektoré projektové nástroje a postupy. Napríklad namiesto prezenčných školení profesionálov sme zaviedli webinäre, podobne v komunikácii s klientmi, využívame online priestor. Na zdražovanie stavebných materiálov sme zareagovali spolu s partnerom PD bankovou inštitúciou SLSP úpravou úverových podmienok pre klientov programu. Realizáciou projektu sme získali cenné skúsenosti a poznatky, ktoré prispievajú k vylepšovaniu nášho produktu.

Odporúčania:

- **Synergie** - bazálnou témou projektu Inkluzívne susedstvá boli praktické a silné partnerstvá organizácií, ktoré pracujú v téme rozvoja rómskych komunít. Projekt DOM.ov je expertom v téme bývania, OZ Cesta von má expertízu na rannú starostlivosť a Odborné učilište Spojenej školy v Košiciach je garantom vzdelávania budúcich murárov. V súčinnosti so samosprávami sme v lokalitách vytvorili funkčné partnerské siete, ktoré obyvateľom komunít na lokálnej úrovni poskytujú súbor podporných služieb. Partnerská sieť využíva nástroj distribúcie klientov k adresnej pomoci, vymieňanie informácií a tvorbu spoločných mikro projektov. Príkladom je vytvorenie centra služieb v obci Kecerovce. Obec poskytla obecnú budovu organizáciám Projekt DOM.ov a OZ Cesta von, ktoré ju spoločne zdieľajú a vytvorili v nej komunitné centrum s registrovanou sociálnou službou. Organizácie spoločne vypracovali žiadosť o grant na

rekonštrukciu budovy a rozšírenie o tréningové centrum. Funkčné partnerstvá vytvárajú užitočný synergický efekt. Naším odporúčaním pre projekty v budúcnosti je nezanedbať oblasť budovania funkčných partnerstiev na lokálnej úrovni, naopak investovať do budovania partnerskej infraštruktúry dostatok času a energie.

- **Mapovanie lokalít** - prax ukázala, že nie každá lokalita je pripravená absorbovať program svojpomocnej výstavby rodinných domov. Prečo sa v niektorých lokalitách darí viac, ako v iných? Čo má na úspech programu zásadný vplyv? Začali sme hľadať odpovede na tieto otázky a výsledkom je metodika k mapovaniu lokalít pred rozhodnutím vstúpiť do lokality. Metodikou skúmame tri oblasti: potenciál samosprávy, potenciál komunity na klientov a potenciál na dostupné stavebné pozemky. Naším odporúčaním je pred vstupom do novej lokality a započatím aktivít, najprv zmapovať jej potenciál, definovať príležitosti a riziká.
- **Projektové obdobie** - projekt Inkluzívne susedstvá bol pôvodne plánovaný podľa výzvy MIRRI na dva roky. K záveru realizácie projektu bol predĺžený o ďalších 6 mesiacov. Napriek predĺženiu doby realizácie projektu, sme neboli schopní tento typ rozvojového programu vtesnať do obmedzeného obdobia. Len príprava území v spolupráci so samosprávami je časovo náročný proces. Podobne kvalitná príprava klientov vyžaduje viac času. Zadefinované ciele sme naplnili v lokalitách, kde sme aktívne pôsobili a pred pripravovali územia niekoľko rokov pred spustením projektu. Odporúčame zrealizovať projektové obdobia už pri nastavovaní dotačných výziev.
- **Flexibilita** - každodenný projektový život priniesol množstvo výziev na uskutočnenie zmien v projekte. Príkladom je oblasť sociálnej práce. V roku 2019, keď sme tvorili koncept projektu, boli v spolupracujúcich obciach zamestnaní terénni sociálni pracovníci, o ktorých sme sa v sociálnej práci s klientom vo veľkej miere vedeli oprieť. Preto sme v projekte plánovali zamestnať menší počet sociálnych pracovníkov, ako stavebných koordinátorov. V období realizácie projektu však došlo k ukončeniu, prípadne prerušeniu národných projektov terénnej sociálnej práce v obciach, čo malo za následok potrebu vyplniť tento výpadok v komunitách našimi zdrojmi a doplniť do tímu viac sociálnych pracovníkov. Iným príkladom je plánovanie tvorby verejného priestoru. Pôvodne sme uvažovali o vytvorení komunitnej záhrady v obci Kecerovce, to sa však nestretlo s prijatím miestnych obyvateľov. Neboli na túto, pre nás skvelú myšlienku ešte pripravení. Nakoniec sme menili zámer aktivity a nové susedstvo v Kecerovciach prijalo verziu osadenia lavičiek na chodník pred domy a vysadenie stromov. To sú príklady, kedy bolo potrebné urobiť zmeny aktivít, prípadne aj zmeny v rozpočte projektu. Je užitočné, ak grantové výzvy sú koncipované s možnosťou primeranej flexibility v realizácii projektov.

Pre ilustráciu a vnímanie dopadov projektu na záver uvádzame jeden konkrétny príbeh rodiny zapojenej do svojpomocnej výstavby:

„Dušan A Marta žijú v obci Kecerovce. Majú jedného dospelávajúceho syna. V čase, keď vstúpili do sporiaceho programu Projektu DOM.ov, bývali v malej chatrči v strede koncentrovanej rómskej osady. Chatrč pozostávala z 1 izby o rozmeroch 2 x 2 metre a bola postavená, vlastne

opretá o elektrický stĺp. Dušan bol v tom čase zamestnaný ako smetiar v Košiciach. Mal však pracovnú zmluvu na dobu určitú, a to cez agentúru, čo znamenalo, že jeho príjem bol veľmi nízky. Marta je žena v domácnosti, v podstate nezamestnaná. Ich dospelý syn študoval na Strednom odbornom učilišti v Kecerovciach, v odbore murár. Dušan mal exekúciu, ktorú roky ignoroval. Rodina veľmi túžila po normálnom bývaní, kde bude mať syn svoju izbu, dom bude mať elektriku, kúpeľňu a WC. A normálne uzamykateľné dvere. V ich chatrči v podstate vždy musel niekto ostať a strážiť, dvere nemali zámok.

Dušan a Marta sporili jeden a pol roka. Počas tohto obdobia si vyplatili exekúciu, Dušanovi konečne dal zamestnávateľ zmluvu na dobu neurčitú, stal sa kmeňovým zamestnancom a zvýšili príjem o 100,- Eur. Stalo sa to, lebo Dušan tlačil na zamestnávateľa, potreboval sa kvalifikovať na úver. Nakoniec sa mu to aj podarilo. Od obce si kúpil pozemok za naštrené peniaze 1 500,- Eur a získal úver 18 000,- Eur. Za jeden rok si svojpomocne postavil dom a v roku 2023 skolaudoval a nasťahoval sa do vysnívaného domu s vodovodom a vlastnou elektrikou.

Dnes Dušan naďalej pracuje v tej istej firme, ich syn doštudoval za murára a tiež sa zamestnal. Marta si aktívne hľadá zamestnanie. Úver na bývanie splácajú riadne v mesačnej splátke 125,- Eur. V novom susedstve, v ktorom býva 11 rodín stavebníkov je Marta tá, ktorá ostatné ženy motivuje k poriadkumilovnosti a aktivite. Bola prvá, ktorá si posadila ovocný strom.“

Pôvodné bývanie

Nové bývanie

Výroky participantov:

„Chcela som žiť lepšie, tak ako ostatní ľudia, mať vlastný dom. Nikdy v živote som nemala svoj vlastný dom. Predtým som žila v dome matky môjho muža. Ale tam nás žilo veľa. Dávala som svokre na elektriku, tak som žila, ako na podnájme. Chcela som žiť tak ako u iných som videla, lepšie....prihlásila som sa do Projektu DOM.ov a splnil sa mi môj sen...”

Klientka, Kecerovce

„Ja som týmto projektom získala veľa, mám nie len dom, ale aj prácu. Robím to, čo som vždy chcela, pracujem s deťmi ako Omama. Ale musím povedať, že tento projekt ma naučil ešte niečo, čo som nepoznala a to pravidelne si sporiť peniaze. Ja som si tak zvykla na sporenie, že už si bez toho ani neviem predstaviť existovať...”

Klientka, Bôrka

„V našej obci to budú prvé legálne stavby rodinných domov pre ľudí z rómskej komunity. Títo prví klienti pôjdu príkladom ďalším rodinám a v budúcnosti chceme, aby sa stavalo už len legálne.“

Starostka obce Vtáčkovce

„Je to historická udalosť, tu v Kecerovciach. V tomto storočí sú to prvé rómske rodiny, ktoré stavajú legálne domy do osobného vlastníctva. Ani mne sa to zatiaľ nepodarilo, preto sa teším, z tohto ich úspechu..“

Sociálny pracovník, Bačkov

Prílohy:

Príloha č.1- Dotazník

Na stupnici od 1 do 10, pričom 1 znamená veľmi nepríjemne a 10 veľmi príjemne, ako príjemne alebo nepríjemne by ste sa cítili v nasledujúcich situáciách?

Zastrešujúci pojem „Rómovia“ sa vzťahuje na Rómov, Sintov, skupinu Kale a ďalšie príbuzné skupiny v Európe vrátane Travellerov a východných skupín (Dómovia a Lomovia) a reprezentuje veľkú rozmanitosť príslušných skupín vrátane osôb, ktoré sa označujú za Rómov.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		Veľmi nepríjemne									Veľmi príjemne
1	Keby vo Vašom susedstve (užšom okolí) bývali Rómovia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Keby by ste mali priamo za susedov Rómov (vedľajšie dvere)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Keby ste Vy alebo Vaše dieťa chodili do školy alebo na univerzitu s Rómami	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Keby ste sedeli vedľa Róma vo verejnej doprave	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	Keby boli Rómovia Vaši kolegovia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	Keby ste sa priatelili s Rómami	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	Keby si Váš rodinný príslušník zobral osobu rómskeho pôvodu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Výpočet:

Prvý krok: Vypočítajte priemerný počet bodov na respondenta (= súčet váhy všetkých otázok vydeľte 7)

Druhý krok: Každého respondenta s priemerným skóre 6 alebo viac označte ako „väčšinového obyvateľa akceptujúceho Rómov“.

Tretí krok: Vypočítajte percento respondentov „akceptujúcich Rómov“ ako pomer respondentov „akceptujúcich Rómov“ (skóre 6 a viac) k celkovým počtom všetkých respondentov (počet respondentov „akceptujúcich Rómov“ vynásobený celkovým počtom všetkých respondentov) a následne ho vynásobte 100